

Käytännöllisen utopistin opas tulevaan romahdukseen

David Graeber

2013

Mitä on vallankumous? Me luulimme tietävämmme mistä on kyse. Vallankumoukset olivat kansan suosioon päässeiden tahojen haltuunsa ottamaa valtaa, mikä tähtäsi poliittisen, sosiaalisen ja taloudellisen järjestelmän todellisen luonteen muuttamiseen maassa, missä vallankumous tapahtui – yleensä jonkin oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta rakennetun utopistisen unelman mukaisesti. Jos nykyaikana kapinallissarmeijat saapuisivat kaupunkeihin tai massojen kansanousut syöksisivät diktaattorin vallasta, näillä tapahtumilla olisi hyvin epätodennäköisesti mitään tämän kaltaisia seurauksia; kun syvälinen yhteiskunnallinen muutos tapahtuu – kuten vaikka, sanotaan, feminismin tapauksessa kävi – se todennäköisesti ottaa kokonaan toisenlaisen muodon. Ei ole kyse siitä, etteikö vallankumouksellisia unelmia olisi olemassa. Mutta nykyiset vallankumoukselliset harvoin ajattelevat, että he voisivat toteuttaa nämä unelmat jollain nykypäivän vastineella Bastiljin valtaukselta.

Tällaisina hetkinä kannattaa yleensä mennä kauas takaisin siihen historiaan, jonka jo tuntee ja kysyä: olivatko vallankumoukset todella koskaan mitä ajattelimme niiden olevan? Henkilö, joka mielestäni on esittänyt tämän kysymyksen kaikkein vaikuttavimmalla tavalla, on suuri maailmanhistorioitsija Immanuel Wallerstein. Hänen mukaansa viimeisen vuosikymmenen ajan aikana vallankumoukset ovat muodostuneet ennen kaikkea poliittisen arkijärjen muutoksista koko planeetan mittakaavassa.

Wallerstein huomauttaa, että jo Ranskan vallankumouksen aikaan oli olemassa yhtenäiset maailmanmarkkinat ja yhä enenevässä määrin myös yhtenäinen maailmanpoliittinen järjestelmä, jossa valtaa pitivät valtavat siirtomaaimperiumit. Tämän seurauksena Bastiljin valtaus Pariisissa voisi hyvin päätyä vaikuttamaan Tanskaan, tai jopa Egyptiin, yhtä perusteellisesti kuin Ranskaan itseensä – joissain tapauksissa jopa enemmänkin. Sen vuoksi hän puhuu ”vuoden 1789 maailmanvallankumouksesta”, jota seurasi ”vuoden 1848 maailmanvallankumous”, jolloin vallankumoukset alkoivat yhtäaikaaisesti viidessäkymmenessä maassa, Wallachiasta Brasiliaan. Missään näistä tapauksista vallankumoukselliset eivät onnistuneet yrityksessään saada valtaa itselleen, mutta jälkeensä instituutiot, jotka saivat inspiraationsa Ranskan vallankumouksesta – etenkin peruskoulutuksen universaalit järjestelmät – saatettiin voimaan lähes kaikkialla. Yhtälailla vuoden 1917 vallankumous Venäjällä oli maailmanvallankumous, joka oli lopulta vastuussa New Dealista ja eurooppalaisista hyvinvointivaltioista yhtä paljon kuin se oli neuvostokommu-

nismista. Sarjassa viimeisenä oli vuoden 1968 maailmanvallankumous, mikä kuten vuoden 1848 vallankumous, puhkesi miltei kaikkialla Kiinasta Meksikoon, ei anastanut valtaa itselleen missään, mutta kuitenkin muutti kaiken. Tämä oli vallankumous valtioiden byrokratiaa vastaan ja henkilökohtaisen ja poliittisen vapautuksen erottamattomuuden puolesta, minkä pysyvin perintö tulee todennäköisesti olemaan modernin feminismin synty.

Vallankumoukset ovat täten planeettamme laajuinen ilmiö. Mutta niiden taustalla on vielä enemmän. Mitä ne todella tekevät, niin ne muuttavat perusoletuksia siitä mitä politiikka pohjimmiltaan on. Vallankumouksen kynnyksellä ajatukset, joita on pidetty todella hulluina ja valtavirrasta poikkeavina, tulevat nopeasti hyväksytyksi osaksi yhteiskunnassa virinnyttä kiivasta keskustelua. Ennen Ranskan vallankumousta ajatuksia siitä, että muutos on hyvä asia, että valtiollinen politiikka olisi oikea väylä antaa muutokselle suuntaviivat ja että valtiot saavat arvovaltansa taholta, jota kutsutaan ”kansaksi”, pidettiin sen kaltaisina asioina, joita saattaa kuulla kaheleilta ja kansankiihottajilta, tai parhaimmillaan kouralliselta vapaasti ajattelevia intellektuelleja, jotka viettivät aikaansa väittelemällä kahviloissa. Yhtä sukupolvea myöhemmin jopa kaikkein vanhakantaisimpien tuomareiden, pappien ja rehtoreiden täytyi vähintään puhua näiden ideoiden puolesta, vaikka eivät niitä olisi kannattaneet. Ennen pitkää olimme saavuttaneet tilanteen, jossa olemme tänään: on välttämätöntä tuoda esiin keskustelua koskevat lainalaisuudet, jotta voitaisiin edes havaita niiden olemassaolo. Niistä on tullut arkijärkeä, poliittisen keskustelun varsinaisia perustuksia.

Aina vuoteen 1968 saakka maailmanvallankumoukset oikeastaan vain esittelivät käytännöllisiä parannuksia: laajennettuja etuoikeuksia, universaalien perusopetuksen, hyvinvointivaltion. Vuoden 1968 maailmanvallankumous sen sijaan – otti se sitten muodon kuten se teki Kiinassa, Maon kutsua kulttuurivallankumoukseen tukevien opiskelijoiden ja nuorten kaadereiden kapinana; tai Berkeleyssä ja New Yorkissa, missä se merkitsi opiskelijoiden, oravanpyörästä hypänneiden ja kulttuurivallankumouksellisten liittoa tai Pariisissa, missä se oli opiskelijoiden ja työläisten liitto – oli kapina byrokratiaa, konformismia tai mitä vain ihmisten mielikuvitusta kahlitsevia voimia vastaan – projekti, jonka tarkoituksena oli kumota ei vain poliittinen kulttuuri tai talouselämä, vaan ihmisen olemassaolon jokainen puoli. Useissa tapauksissa seuraus oli, että kapinoitsijat eivät edes yrittäneet ottaa haltuun valtiokoneistoa; he näkivät että koneisto itsessään oli ongelma.

Tätä nykyä on muodikasta nähdä myöhäisen 1960-luvun yhteiskunnalliset liikkeet kiusallisenä epäonnistumisena. Tämän näkemyksen puolesta voidaan esittää myös tapausesimerkki. On varmasti totta että poliittisella kentällä välitön hyötyjä mistä tahansa laajalle levinneestä muutoksesta poliittisessa arkijärjessä – sellaisten ideaalien ensisijalle asettaminen kuten yksilön vapaus, mielikuvitus ja halu; viha byrokratiaa kohtaan ja epäilykset valtion roolista – oli poliittinen oikeisto. Ennen kaikkea 1960-luvun liikehdintä mahdollisti 1800-luvulta alkaen hylättyjen vapaiden markkinoiden doktriinien massoittaisen uudelleensyntymisen. Ei ole sattumaa, että sama sukupolvi, joka teini-ikäisenä teki kulttuurivallankumouksen Kiinassa oli myös sukupolvi, jotka neljäkymmentävuotiaina johtivat läpi kapitalismin esiinnousua. Aina 1980-luvulta alkaen ”vapaus” on alkanut tarkoittamaan ”markkinoita” ja ”markkinat” on alettu nähdä yhteneväisenä kapitalismin kanssa – ironisesti jopa paikoissa kuten Kiina, joka on jo tuhansien vuosien ajan tunnettu hienostuneista markkinoista, mutta harvoin mistään sen kaltaisista, mitä voitaisiin kuvailla kapitalismina.

Ironiat ovat loputtomia. Sillä aikaa kun uusi vapaiden markkinoiden ideologia on määritellyt itsensä kaiken yläpuolelle torjumalla byrokratian, se on itse asiassa ollut vastuussa ensimmä-

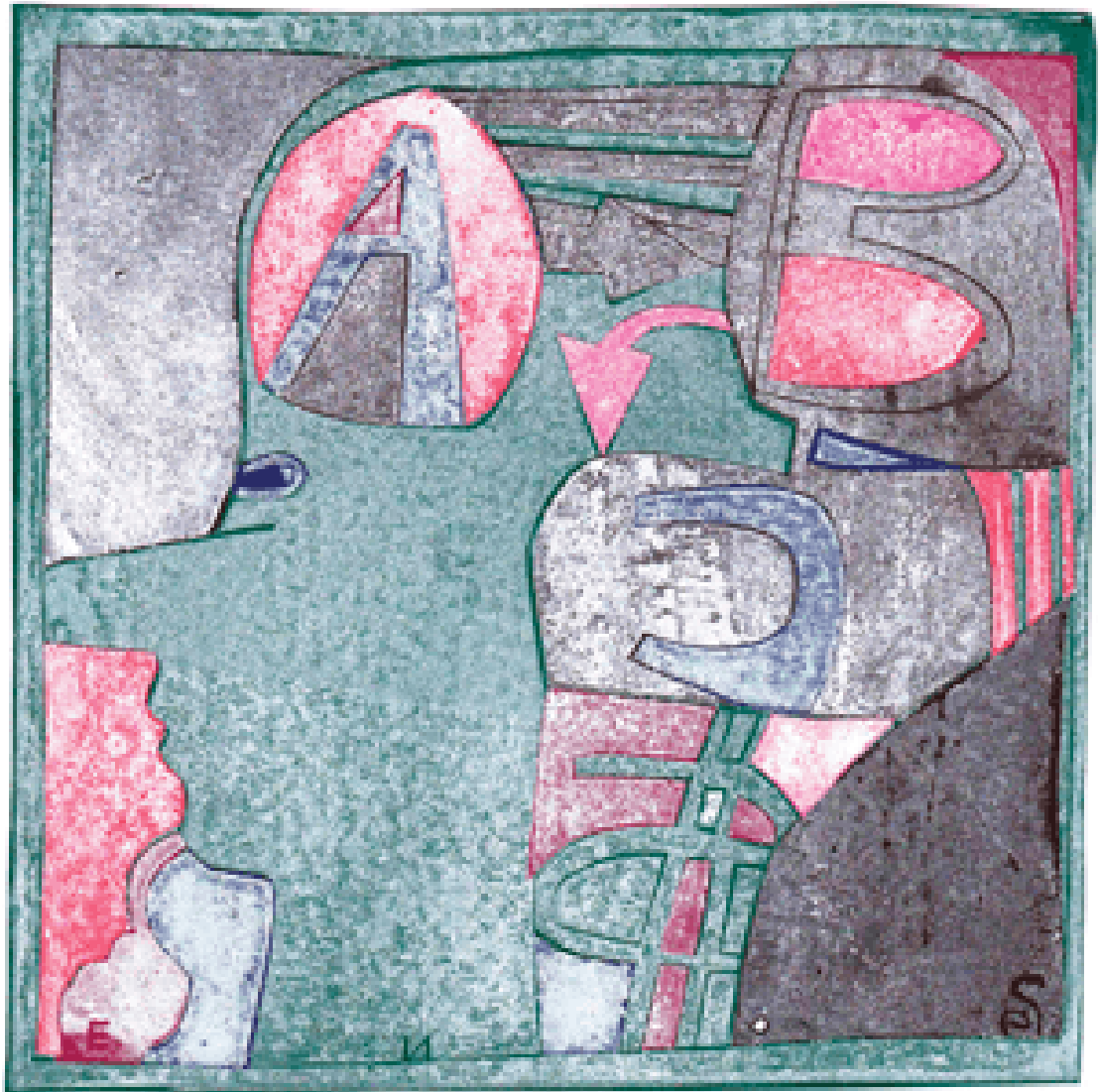
mäisestä hallinnollisesta järjestelmästä, joka on vaikuttanut koko planeetan mitassa sen loputtomalla julkisten ja yksityisten byrokratioiden kerrostamisella: kansainvälinen valuuttarahasto IMF, Maailmanpankki, maailman kauppajärjestö WTO, kauppajärjestöt, finanssialan järjestöt, kansainväliset yritykset, kansalaisjärjestöt. Tarkalleen ottaen tämä on järjestelmä, joka on langettanut yllemme vapaiden markkinoiden puhtasoppisuuden ja avannut maailman rahoitusalan ryöstettäväksi, amerikkalaiset aseet turvanaan. Oli järkeenkäypää, että ensimmäinen yritys uudelleenluoda maailmanlaajuinen vallankumouksellinen liike, Global Justice Movement, joka saavutti suosiota vuosien 1998 ja 2003 välisenä aikana, oli vaikuttava kapina juuri tuon kaikkialle planeetallamme ulottuneen byrokratian valtaa vastaan.

Tulevaisuuden pysähdys

Jälkikäteen tarkasteltuna kuitenkin luulen myöhempien historioitsijoiden tulevan johtopäätökseen, että 1960-luvun vallankumouksen perintö oli syvempi kuin me tällä hetkellä kuvittelemme ja että kapitalistisen markkinoiden ja kapitalististen markkinoiden monenlaisten planetaaristen hallinnoijoiden ja valvojien riemuvoitto – joka vaikutti niin käänteentekevältä ja pysyvältä Neuvostoliiton romahduksen kynnyksellä vuonna 1991 – oli itse asiassa paljon pinnallisempi.

Esitän seuraavaksi ilmeisen esimerkin. Usein kuulee sanottavan, että sodan vastaiset mielenosoitukset 1960-luvun lopussa ja 1970-luvun alussa olivat pohjimmiltaan epäonnistumisia, sillä ne eivät havaittavasti nopeuttaneet Yhdysvaltojen vetäytymistä Indokiinasta. Mutta jälkeensä tahot, jotka kontrolloivat Yhdysvaltain ulkopoliittikkaa, olivat todella huolestuneita että he kohtaisivat samankaltaista kansanomaista levottomuutta – ja sen lisäksi vallalla olevan levottomuuden itse armeijassa, joka oli aidosti hajoamassa 1970-luvun alussa – niin että he kieltäytyivät lähettämästä Yhdysvaltain joukkoja mihinkään merkittävään maalla tapahtuvaan selkkaukseen miltei kolmeen kymmeneen vuoteen. Vaadittiin syyskuun yhdestoista, hyökkäys, joka johti tuhansiin siviiliuhreihin Yhdysvaltain maaperällä, jotta päästiin täysin yli pahamaineisesta ”Vietnamin syndroomasta” – ja jopa silloin sodan suunnittelijat näkivät miltei pakonomaista vaivaa varmistaakseen sotien kestävän mielenosoituksia. Propaganda oli taukoamatonta, media otettiin mukaan tapahtumapaikalle, asiantuntijat tarjosivat tarkkoja laskelmia ruumissäkkien määrästä (kuinka monta yhdysvaltalaisista uhria tarvittaisiin kiihdyttämään massojen vastarintaa), ja taistelun säännöt kirjoitettiin huolellisesti, jotta luku pystyttäisiin pitämään tämän alapuolella.

Ongelma oli, että sillä nuo taistelun säännöt varmistivat että tuhansia naisia, lapsia ja vanhuksia päätyisi kärsimään ”rinnakkaista vahinkoa” Yhdysvaltain armeijan sotilaiden kuolemien ja vammojen välttämiseksi, mikä tarkoitti että Irakissa ja Afganistanissa vallitseva voimakas viha miehitysjoukkoja kohtaan pitkälti varmistaisi, ettei Yhdysvallat voisi saavuttaa sotilaallisia päämääriään. Ja yllättävää kyllä, sodan suunnittelijat vaikuttivat olevan tästä tietoisia. Mutta sillä ei ollut merkitystä. He ajattelivat että oli paljon tärkeämpää estää vaikuttava vastarinta kotona kuin voittaa itse sota. Aivan kuin amerikkalaiset joukot Irakissa olisi nujertanut lopulta Abbie Hoffmanin haamu.

© 2013 RANDALL ENOS

Selkeästi 1960-luvun sodan vastaista liikettä, joka edelleen vuonna 2012 sitoo Yhdysvaltain armeijan suunnittelijoiden käsiä, voidaan tuskin pitää epäonnistumisena. Mutta se nostaa esille kiehtovan kysymyksen: mitä tapahtuu kun tuosta epäonnistumisen tunteen luomuksesta, täydellisestä poliittisen toiminnan tehottomuudesta järjestelmää vastaan, tulee vallassa olevien ensisijainen päämäärä?

Onko mahdollista että tämä ennaltaehkäisevä asennoituminen yhteiskunnallisiin liikkeisiin, sotien ja maailmankaupan huippukokousten suunnittelu siten, että vaikuttavan vastarinnan estämistä pidetään ensisijaisempana kuin itse sodan tai huippukokouksen onnistumista, muodostaa yleisen periaatteen? Mitä jos he, jotka tällä hetkellä pyörittävät systeemiä, he, joista useimmat todistivat ensi kädessä 1960-luvun levottomuudet nuorina ja vaikutuksille alttiina, ovat – tietoisesti tai alitajuisesti (ja epäilen että tämä on enemmän tietoisista) – pakkomielteisiä vallankumouksellisten yhteiskunnallisten liikkeiden mahdollisuuksista haastaa vallalla oleva arkijärki? Kohtasin ajatuksen ensimmäistä kertaa kun osallistuin kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n vastaisiin toimiin Washington D.C.:ssä vuonna 2002. Sillä syyskuun yhdennentoista päivän tapahtumista ei ollut vielä kauaa aikaa, meitä oli suhteellisen vähän, olimme tehottomia ja poliisien määrä oli ylivoimainen. Ei ollut mitään mahdollisuutta siihen, että olisimme onnistuneet estämään tapaamiset. Useimmat meistä lähtivät paikalta tuntien itsensä epämääräisen alakuloisiksi. Vain muutamaa päivää myöhemmin, kun keskustelin henkilön kanssa, jonka ystäviä osallistui tapaamiseen, sain kuulla että me olimme tosiasiasa estäneet tapaamiset: poliisi oli määrännyt niin tiukat turvatoimet, peruen puolet tapahtumista, että useimmat itse tapaamisista täytyi toteuttaa verkon välityksellä. Toisin sanoen viranomaiset olivat päättäneet että oli tärkeämpää, että mielenosoittajat poistuvat paikalta tuntien epäonnistuneensa kuin että IMF:n tapaamiset järjestettäisiin. Jos asiaan ajattelee tarkemmin, he antoivat mielenosoittajille epätavallisen paljon painoarvoa.

Se selittäisi paljon. Suuressa osassa maailmaa viimeiset kolmekymmentä vuotta ovat tulleet tunnetuiksi uusliberalismin aikakautena – aikakautena, jota hallitsee jo kauan sitten hylätyn 1800-luvun ahneuden uudelleensyntyminen, ahneuden, joka piti vapaata markkinataloutta ja ihmisen vapautta yleensä pohjimmiltaan samana asiana. Uusliberalismia on aina vaivannut keskeinen paradoksi, jonka mukaan taloudelliset välttämättömyydet tulee asettaa ensisijaisiksi kaikkeen muuhun nähden. Poliitiikka itsessään on vain asia, jolla luodaan edellytykset talouden kasvulle, antaen markkinapaikan taian tehdä työnsä. Kaikki muut toiveet ja unelmat – tasa-arvosta, turvallisuudesta – tulee uhrata taloudellisen tuotantokyvyn ensisijaiselle tavoitteelle. Mutta maailmanlaajuinen taloudellinen suorituskyky viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana on ollut epäilemättä keskinkertaista. Yhtä tai kahta vaikuttavaa poikkeusta lukuun ottamatta (etenkin Kiina, joka merkittäväällä tavoin jätti huomiotta useimmat uusliberalistiset ohjeistukset), kasvukäyrät ovat olleet paljon sen alapuolella kuin mitä ne olivat vanhanaikaisen, valtiojohtoisen, hyvinvointivaltio painotteisen kapitalismin aikaan -50 ja -60-luvulla, ja jopa -70-luvulla. Omien mitapuidensa mukaan hanke oli siten valtava epäonnistuminen jo ennen vuoden 2008 romahdusta.

Toisaalta, jos me lopetamme maailman johtajien sanaan uskomisen ja sen sijasta ajattelemme uusliberalismia poliittisena projektina, se vaikuttaa yhtäkkiä näyttävän tehokkaalta. Poliitikot, toimitusjohtajat, maailmankaupan byrokraatit ja muut, jotka tapaavat säännöllisesti huippukokouksissa kuten Davos tai G20, ovat saattaneet tehdä surkeaa työtä luodessaan maailmanlaajuisen kapitalistisen talouden, jonka pyrkimyksenä on vastata maailman väestöstä suurimman osan tarpeisiin (puhumattakaan toivon, onnellisuuden, turvallisuuden ja merkityksellisyyden tuottamisesta). Mutta he ovat upealla tavalla onnistuneet saamaan maailman vakuuttuneeksi siitä että kapitalismi – eikä vain kapitalismi, vaan tarkalleen ottaen rahataloudellinen, feodalismien piir-

teitä omaava kapitalismi, joka meillä sattuu juuri nyt olemaan vallitsevana järjestelmänä – on ainoa elinkelpoinen taloudellinen järjestelmä. Jos asiaa ajattelee tarkemmin, on tämä merkittävä saavutus.

Kuinka he onnistuivat siinä? Ennaltaehkäisevä asennoituminen yhteiskunnallisia liikkeitä kohtaan on selkeästi osa tätä; vaihtoehtojen tai niiden esittäjien ei saa antaa missään olosuhteissa näyttää menestyvän. Tämä auttaa selittämään miltei käsittämättömät investoinnit ”turvajärjestelmiin” muodossa tai toisessa: tosiasia on, että Yhdysvallat, jolla ei ole merkittävää kilpailijaa, käyttää enemmän varoja armeijaansa ja tiedusteluun kuin se teki kylmän sodan aikana yksityisten turvallisuustoimistojen, tiedustelutoimistojen, militarisoidun poliisin, vartijoiden ja palkkasotureiden miltei häikäisevän kasaantumisen ohella. Toisaalta on poliisia ylistäviä propagandatahoja, sisältäen valtavan mediateollisuuden, jota ei edes ollut olemassa ennen 1960-lukua. Suurimmaksi osaksi nämä järjestelmät eivät niinkään hyökkää toisinajatteliijoita kohtaan suoraan vaan lisäävät laaja-alaisen pelon ilmapiiriä, yltyöisänmaallista yhdenmukaisuutta, elämän turvattomuutta ja epätoivoa, jotka tekevät minkä vain ajatuksen muuttaa maailmaa näyttämään joutavalta unelmalta. Lisäksi nämä turvajärjestelmät ovat myös suunnattoman kalliita. Jotkut taloustieteilijät arvioivat että neljännes Yhdysvaltain väestöstä ottaa nyt osaa ”turvallisuustyöhön” tavalla tai toisella – puolustamalla omaisuutta, valvomalla työntekoa tai muulla tavoin pitämällä kanssa-amerikkalaiset ruodussa. Taloudellisesti suurin osa tästä kurinpidollisesta koneistosta on kirkkaasti turhaa painolastia.

Tosiasiassa suurimmassa osassa viimeisen kolmen vuosikymmenen taloudellisista innovaatioista on järkeä enemmän poliittisesti kuin taloudellisesti. Varman elinikäisen työllistymisen mahdollisuudesta eroon hankkiutuminen ja korvaaminen prekaareilla työ sopimuksilla ei oikeastaan luo entistä tehokkaampaa työvoimaa, mutta se hajottaa kyllä poikkeuksellisen vaikuttavalla tavalla ammattiliitot sekä muulla tavoin epäpolitisoi työtä. Samaa voidaan sanoa loputtomasti lisääntyvistä työtunneista. Kenelläkään ei ole paljoa aikaa poliittiselle toiminnalle, jos työskentelee 60 tuntia viikossa.

Näyttää usein siltä, että aina kun on olemassa valinnanmahdollisuus yhden vaihtoehdon, joka saa kapitalismin näyttämään ainoalta mahdolliselta talousjärjestelmältä, ja toisen, joka todella tekisi kapitalismista entistä elinvoimaisemman talousjärjestelmän välillä, uusliberalismi valitsee aina ensimmäisen. Yhteistulos tästä on väsymätön kampanjointi ihmisen mielikuvitusta vastaan. Tai, jos ollaan tarkempia: mielikuvitus, halu, yksilöllinen luovuus; kaikki ne asiat, jotka oli tarkoitus vapauttaa viimeisimmässä suuressa maailmanvallankumouksessa, tuli tiukasti eristää kuluksen piiriin, tai mahdollisesti internetin virtuaalisiin todellisuuksiin. Kaikilla muilla alueilla ne tuli olla ankarasti kielletty. Me puhumme unelmien murhaamisesta, yllemme asetetusta toivotomuuden koneistosta, joka on suunniteltu tukahduttamaan kaikki ymmärrys vaihtoehtoisesta tulevaisuudesta. Silti, tuloksena siitä että lähes kaikki heidän pyrkimyksensä sisällytetään yhteen poliittiseen päämäärään, meidät jätetään eriskummalliseen tilanteeseen katsomaan kapitalistisen järjestelmän murenemista silmiemme edessä juuri sillä hetkellä kun kaikki olivat vihdoinkin tulleet siihen johtopäätökseen ettei mikään muu järjestelmä voisi olla mahdollinen.

Käännä se parhain päin tai hidasta sitä

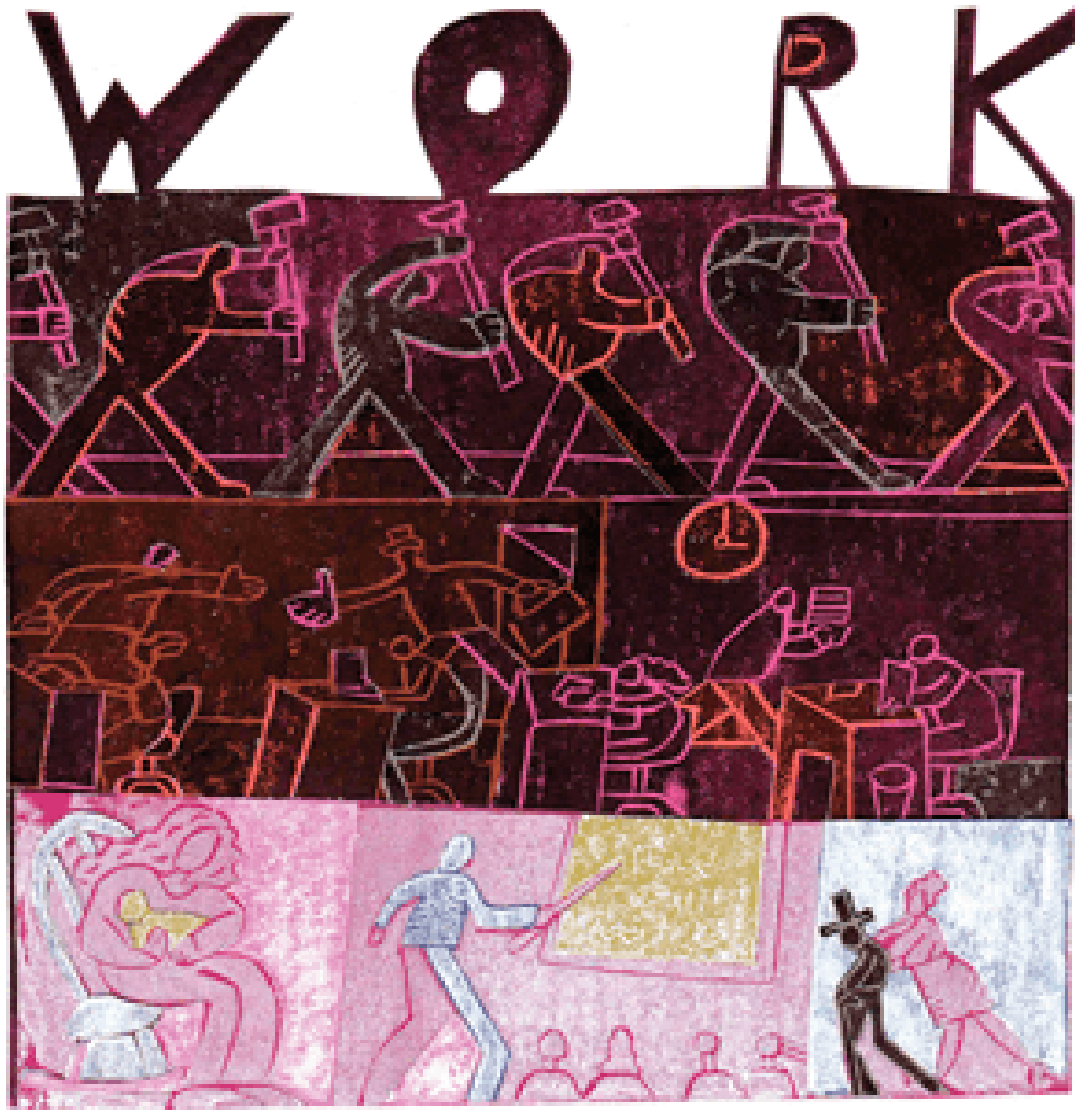
Tavallisesti kun haastat tavanomaisen viisauden – että tämänhetkinen taloudellinen ja poliittinen järjestelmä olisi ainoa mahdollinen – ensimmäinen reaktio, jonka tulet todennäköisesti saamaan, on vaatimus yksityiskohtaisesta arkkitehtonisesta toimintasuunnitelmasta liittyen siihen kuinka vaihtoehtoinen järjestelmä toimisi, aina sen rahataloudellisiin instrumentteihin, energiavarantoihin ja jätevesiverkoston ylläpidon toimintaperiaatteisiin saakka. Seuraavaksi si-

nulta luultavasti kysytään yksityiskohtaista ohjelmaa kuinka tämä järjestelmä voitaisiin luoda. Historiallisesti ajatellen tämä on naurettavaa. Milloin yhteiskunnallinen muutos on koskaan tapahtunut jonkun hahmotteleman suunnitelman mukaisesti? Se ei ole ikään kuin pieni piiri visionäärejä renessanssin Firenzessä kehittäisi jotain, jota he kutsuivat ”kapitalismiksi”, ottaisivat yksityiskohtaisesti selvää kuinka pörssi ja tehtaot tulisivat jonain päivänä toimimaan ja aloittaisivat hankkeen tehdäkseen unelmistaan todellisuutta. Tosiasiassa ajatus on niin järjetön että me voisimme hyvin kysyä itseltämme kuinka saatoimme koskaan alkaa kuvitella muutoksen alkavan tapahtua näin.

Tarkoituksenani ei ole sanoa että utopistisissa unelmissa olisi mitään väärää. Tai edes utopistisissa toimintasuunnitelmissa. Ne täytyy vain pitää niille kuuluvalla paikallaan. Teoreetikko Michael Albert on työstänyt yksityiskohtaista suunnitelmaa siitä kuinka nykyaikainen talous voisi toimia ilman rahaa demokraattisella, osallistuvalla tavalla. Mielestäni tämä on tärkeä saavutus – ei siksi että ajattelen että malli ei voisi ikinä institutionalisoitua juuri siinä muodossa missä hän sitä kuvailee, vaan koska se tekee mahdolliseksi sanoa että sellainen asia on käsitämätön. Silti, tällaiset mallit voidaan kuvitella vain kokeiluina. Emme voi oikeastaan käsittää ongelmia, jotka syntyvät kun alamme yrittää rakentaa vapaata yhteiskuntaa. Mitkä nyt näyttävät mahdollisesti olevan pahimpia ongelmia, eivät ehkä ole ongelmia lainkaan; toiset, joita emme ole ikinä tulleet ajatelleeksi, saattavat osoittautua pirullisen vaikeiksi. On olemassa lukematon määrä tuntemattomia tekijöitä.

Kaikkein ilmeisin tuntemattomista tekijöistä on teknologia. Teknologia on syy siihen miksi on niin järjenvastaista kuvitella renessanssin Italian aktivistien päätyvän malliin pörsseistä ja tehtaista – mitä lopulta tapahtui perustui kaikenlaisiin teknologioihin, joita he eivät osanneet odottaa, mutta jotka osaltaan syntyivät sillä yhteiskunta alkoi liikkua suuntaan, mihin se liikkui. Tämä saattaa selittää, esimerkiksi, miksi niin monet houkuttelevammat visiot anarkistisesta yhteiskunnasta ovat tuottaneet tietesfiktio kirjoittajat (Ursula K. Le Guin, Starhawk, Kim Stanley Robinson). Fiktio kohdalla ainakin myönnetään teknologisten näkökohtien olevan arvausleikkiä.

Henkilökohtaisesti olen vähemmän kiinnostunut valitsemaan minkälainen taloudellinen järjestelmä meillä tulisi olla vapaassa yhteiskunnassa kuin luomaan keinoja, joiden avulla ihmiset voivat tehdä sellaisia päätöksiä itselleen. Miltä vallankumous maalaisjärjellä ajateltuna todella näyttäisi? En tiedä, mutta voin ajatella mitä vain niistä tavanomaisen viisauden osista, jotka varmasti kaipaavat haastamista jos tarkoituksena on luoda millään lailla elinkelpoinen vapaa yhteiskunta. Olen jo tutkinut yhtä – rahan ja velan luonnetta – jokseenkin yksityiskohtaisesti viimeisimmässä kirjassani. Ehdotin jopa velan riemujuhlaa, velkojen yleistä mitätöintiä, osaksi siksi että ymmärtäisimme paremmin rahan olevan vain ihmisen tuotos, tukku lupauksia, ja luonteeltaan sellaista että sitä voidaan aina neuvotella uudelleen.

© 2013 RANDALL ENOS

Jäljelle jää sellainen työ, jota ainoastaan ihmiset ovat kykeneviä tekemään: ne hoiva- ja auttamistyön muodot, jotka ovat sen kriisin ytimessä, joka aloitti Occupy Wall Street -liikkeen alunperin. Mitä tapahtuisi jos lopettaisimme toimimasta kuin alkukantainen työn muoto olisi työnteko tuotantolinjalla, tai vehnäpellolla, tai rautavalimossa, tai jopa toimistokopissa, ja sen sijaan aloittaisimme äidistä, opettajasta tai hoivanantajasta? Saatamme olla pakotettuja tekemään johtopäätöksen että ihmiselämän todellinen tarkoitus ei ole olla mukana luomassa kokonaisuutta johonkin, jota kutsutaan ”taloudeksi” (käsite, jota ei edes ollut olemassa kolmesataa vuotta sitten), vaan että tosiasiasa me kaikki olemme, ja olemme aina olleet, vastavuoroisen luomisen projekteja. Samalla tavoin työ tulisi neuvotella uudelleen. Alistamalla itsensä työn säännöille – tarkkailulle, kontrollille, jopa kunnianhimoisen itsensätyöllistäjän itsekontrollille – ei tee parempaa ihmistä. Useilla hyvin merkittävillä tavoilla se todennäköisesti tekee ihmisestä paremman. Tämän asian kohtaaminen on epäonni, joka parhaimmillaan on joskus välttämätöntä. Kuitenkin vain silloin kun torjumme idean että tällainen työ on itsessään tärkeää, voimme alkaa kysymään mikä on merkityksellistä työssä. Tähän on olemassa itsestään selvä vastaus: työ on tärkeää, jos se auttaa muita. Tuottavuuden merkityksen uudelleen neuvottelun tulisi tehdä helpommaksi kuvitella uudelleen työn todellista luonnetta. Tämä merkitsisi, että teknologinen kehitys uudelleenohjataan uusien kulutustuotteiden ja kurinalaisen työn lisäämisen sijasta näiden vähentämiseen sekä tällaisen työn lopulliseen eliminointiin.

Tällä hetkellä mahdollisesti kaikkein kiireellisin tarve on yksinkertaisesti hidastaa tuottavuuden moottoreita. Tämä saattaa vaikuttaa oudolta asialta sanoa – meidän välitön reaktiomme jokaiseen kriisiin on olettaa että ratkaisu kaikkia varten on työskennellä yhä enemmän, vaikka tietenkin tällainen reaktio on nimenomaan itse ongelma – mutta maailman yleistä tilaa pohtiesasi, päätelmästä tulee ilmeinen. Näyttää siltä, että edessämme on kaksi ratkaisematonta pulmaa. Toisaalta olemme todistaneet loputtoman sarjan maailmanlaajuisia velkakriisejä, jotka ovat kasvaneet yhä vain vakavammiksi ja vakavammiksi 1970-luvulta lähtien aina siihen pisteeseen, missä velan kokonaistaakka – itsenäinen, kunnallinen, yhtiömuotoinen, yksilöllinen – on selkeästi kestänyt. Toisaalta meillä on ekologinen kriisi, ilmastonmuutoksen kiihtyvä prosessi, joka uhkaa suistaa koko planeetan kuivuuteen, tulviin, kaaokseen, nälänhätään ja sotaan. Nämä kaksi asiaa saattavat näyttää toisistaan riippumattomilta, mutta pohjimmiltaan ne ovat sama asia. Mitä on velka, lopulta, muuta kuin lupaus tulevaisuuden tuottavuudesta? Sanonta, että maailmanlaajuiset velkatasot jatkavat nousuaan on yksinkertaisesti vain toinen tapa sanoa, että yhteisönä ihmiset lupaavat toisilleen tulevaisuudessa tuottaa yhä suuremmalla volyyymilla kulutushyödykkeitä ja palveluja kuin he tällä hetkellä tuottavat. Mutta jopa nykyiset tasot ovat selkeästi kestävämpiä. Ne ovat juuri sitä, mitkä tuhoavat planeetan, ikuisella kiihtyvällä tahdilla.

Jopa he, jotka pyörittävät systeemiä ovat alkaneet vastahakoisesti tulla siihen lopputulokseen, että jonkinlainen velkojen joukkoimitäntö – jonkinlainen riemujuhla – on väistämätön. Todellinen poliittinen kamppailu tullaan käymään mitätöinnin ottaman muodon ympärillä. Mutta eikö ole itsestään selvää käsitellä molemmat ongelmat samanaikaisesti? Miksi ei tehtäisi velkojen mitätöintiä koko planeetan mittakaavassa, niin laajasti kuin käytännössä on mahdollista, jota seuraavien työtuntien massoittaiset vähennykset: neljän tunnin päivä ehkäpä, tai taattu viiden kuukauden loma? Tämä ei vain saata pelastaa planeettaa mutta myös (koska ei ole niin, että kaikki vain istuskelisivat heidän uusilla vapauden tunneillaan) alkaa muuttaa meidän peruskäsityksiämme siitä, mitä arvoa tuottava työ saattaa tosiasiasa olla.

Occupy-liike oli varmasti oikeassa siinä, ettei se esittänyt vaatimuksia, mutta jos minun pitäisi muotoilla yksi, tuo olisi se. Lopulta, tämä olisi hyökkäys vallitsevaa ideologiaa ja sen kaik-

kein vahvimpia asiakokonaisuuksia kohtaan. Velan moraalisuus ja työn moraalisuus ovat kaikkein vahvimpia ideologisia aseita niiden käsissä, jotka pyörittävät nykyistä järjestelmää. Tämän vuoksi he takertuvat niihin siltikin vaikka he tehokkaasti tuhoavat kaikkea muuta. Se on myös syy, minkä vuoksi velkojen mitätöinti olisi täydellinen vallankumouksellinen vaatimus.

Kaikki tämä saattaa edelleen näyttää hyvin kaukaiselta. Tällä hetkellä planeetta näyttää tasapainoilevan pikemminkin ennenkokemattomien katastrofien sarjoissa kuin sellaisen laajan moraalisen ja poliittisen muodonmuutoksen, joka avaisi tien edellä kuvailtuun maailmaan. Mutta jos aiomme saada mitään mahdollisuutta perääntyä noista katastrofeista, meidän täytyy muuttaa totuttuja ajattelutapoja. Ja kuten vuoden 2011 tapahtumat paljastivat, vallankumousten aika ei suinkaan ole ohi. Ihmisen mielikuviutus kieltäytyy itsepäisesti tekemästä kuolemaa. Ja siloin kun mikä tahansa merkittävä määrä ihmisiä samanaikaisesti ravistaa yhteiselle mielikuviutukselle asetetut kahleensa, jopa kaikkein syvimmälle päähämme iskostetut oletukset siitä mikä on ja mikä ei ole poliittisesti mahdollista tiedetään murtuneen yhdessä illassa.

David Graeber

Anarkistinen kirjasto
Anti-Copyright

David Graeber
Käytännöllisen utopistin opas tulevaan romahdukseen
2013

<https://toimitus.co/2020/11/01/david-graeber-kaytannollinen-utopistin-opas-tulevaan-romahdukseen/>

Kääntäjä: Elina Huttunen

Julkaistu alunperin kirjassa ”The Democracy Project: A History, a crisis, a movement” ja The Baffler-verkkolehdessä huhtikuussa 2013.

fi.anarchistlibraries.net